

М. О. Турко,

*аспірант, асистент кафедри обліку, економіки і управління персоналом підприємства
ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»*

ОЦІНКА СТІЙКОСТІ ДО РИЗИКУ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В статті визначено поняття категорії «стійкість до ризику». Запропонований методичний підхід до оцінки стійкості до ризику діяльності будівельного підприємства, який дозволяє виміряти вплив неконтрольованих факторів ризику на стратегічний і тактичний ризики діяльності, що є критерієм прийнятності ризику.

Ключові слова: тактичний ризик діяльності, стратегічний ризик діяльності, стійкість до ризику, критерій прийнятності ризику, будівельне підприємство.

The definition of the category “risk resistance” is proposed in the article. The methodological approach to the assessment of the building enterprise’s activity risk resistance, which allows to measure the influence of uncontrolled risk factors on the tactical and strategic activity risks, that is the criterion of the risk acceptability, is formulated.

Keywords: tactical activity risk, strategic activity risk, risk resistance, criterion of the risk acceptability, building enterprise.

Вступ. Будь яка підприємницька діяльність пов’язана з ризиком, а тим паче в сучасних реаліях економічного середовища, коли відчуваються наслідки світової фінансової кризи. Будівельний сектор можна назвати як один серед тих секторів національної економіки, які підпали під найбільший вплив негативних процесів. В таких умовах необхідність в управлінні ризиками на будівельних підприємствах є особливо гострою. При цьому для прийняття управлінських рішень виникає потреба в якісній і кількісній інформації щодо ризику підприємства, факторів ризику, які мають вплив, і на скільки підприємство здатне опиратися їх негативному впливу. У цьому контексті актуальність питання оцінки стійкості до ризику діяльності будівельного підприємства не викликає жодного сумніву.

Проблематикою аналізу і оцінки ризику та факторів, що на нього впливають, займалася велика кількість зарубіжних та вітчизняних науковців, серед яких: Балабанов І.Т., Великоіваненко Г.І., Верченко П.І., Вітлінський В.В., Гранатуров В.М., Іода Є.В., Іода Ю.В., Івченко І.Ю., Кейнс Дж. М., Литовченко І.Б., Марковіч Г., Найт Ф., Райзберг Б.А., Сараєва І.М., Устенко О.Л., Харічков С.К., Шарп У. та інші. [1-9]. Проте питання оцінки стійкості до ризику діяльності будівельного підприємства майже не знайшли свого висвітлення і потребують подальшого дослідження.

Постановка задачі. Метою цієї статті є формування методичного підходу до оцінки стійкості до ризику діяльності будівельного підприємства.

Результати досліджень. В методичному підході до оцінки ризику діяльності будівельного підприємства докладно описаному в [10] обґрунтовано необхідність виділення тактичного та стратегічного ризиків.

Тактичний ризик діяльності – за період в один рік.

Стратегічний ризик діяльності – за період середнього строку операційного циклу підприємства.

Під ризиком діяльності будівельного підприємства розуміємо суму втрат, скореговану на суму виграшу, отриману будівельним підприємством від усієї діяльності під дією факторів ризику за певний період.

Схема формування ризику діяльності представлена на рис. 1.

Особливий інтерес буде представляти оцінка тієї долі ризику діяльності, яка отримана під впливом факторів ризику зовнішнього походження, тобто яку частину ризику підприємство контролювати не здатне, оскільки зовнішні фактори можливо лише врахувати, але управляти ними не є можливим. Внутрішніми ж факторами підприємство може управляти.

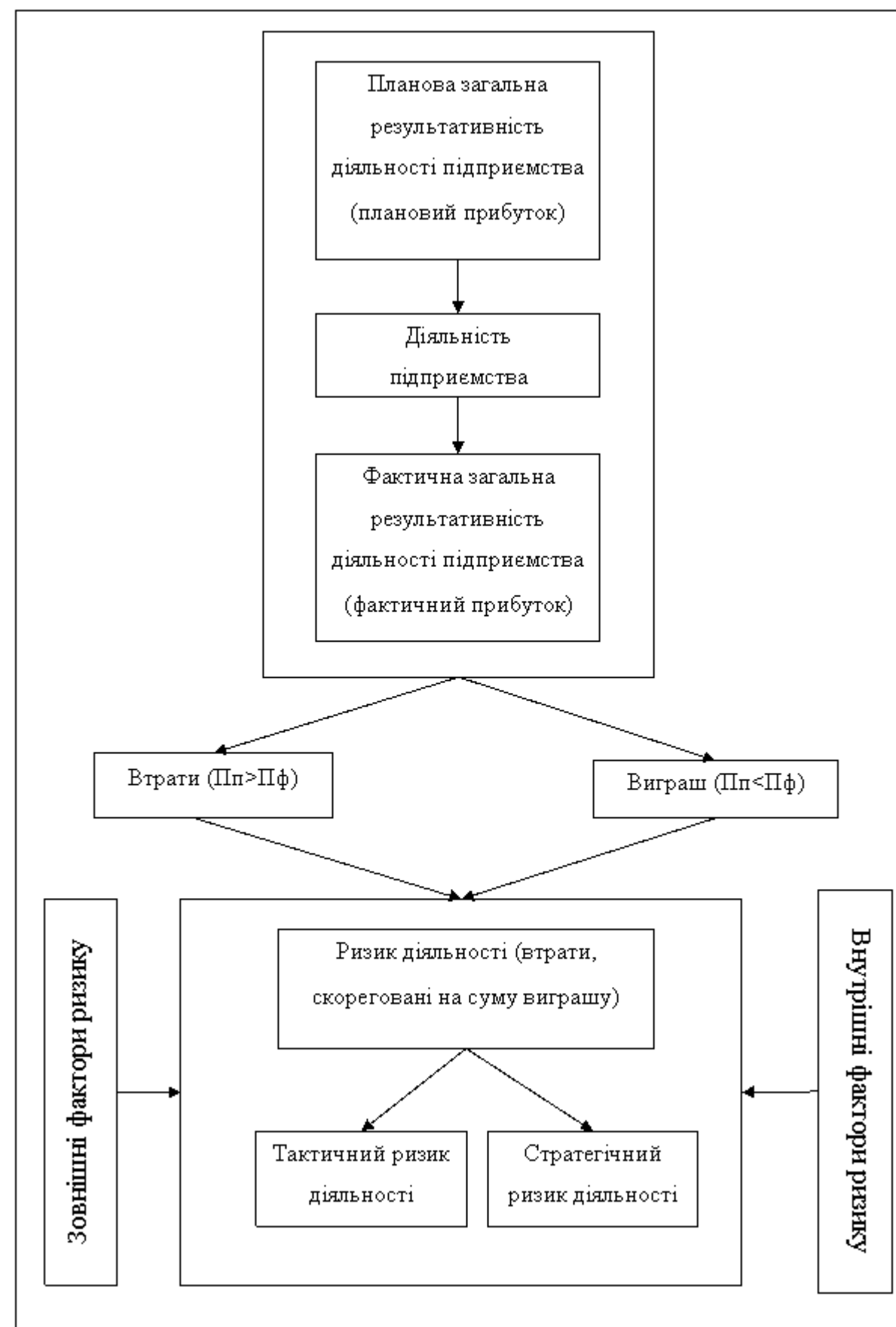

Рис. 1. Схема формування ризику діяльності підприємства

В загальному розумінні стійкість трактують як здатність об'єкту опиратися певним процесам, не підпадати під їх вплив [11].

Тож під стійкістю до ризику діяльності будівельного підприємства пропонуємо розглядати здатність будівельного підприємства протистояти негативному впливу факторів ризику, тобто контролювати цей вплив за строк як тактичного, так і стратегічного ризику.

З огляду на вищезазначене, на рис 2 запропонована послідовність основних етапів оцінки стійкості до ризику діяльності будівельного підприємства.

Розглянемо кожен з етапів більш докладно.

Метою дослідження – є отримання кількісного виразу стійкості до тактичного та стратегічного ризиків діяльності будівельного підприємства.

Наступним етапом є збір та систематизація необхідної для проведення оцінки інформації.

Перш за все нас будуть цікавити дані щодо тактичного та стратегічного ризиків діяльності та щодо факторів ризику будівельного підприємства.

Тактичний та стратегічний ризики обчислюється за методикою запропованою в [10] на основі інформації з первинної документації та фінансової звітності.

Виділення факторів ризику здійснюється за рахунок моніторингу ринку та моніторингу внутрішнього середовища будівельних підприємств.

Під моніторингом ринку розуміємо аналіз зовнішнього середовища будівельних підприємств взагалі і будівельного ринку зокрема, наприклад аналіз соціально-політичної та економічної ситуації в країні, аналіз конкурентів, аналіз попиту на будівельну продукцію та ін., та з огляду на отримані результати виділення основних факторів ризику зовнішнього походження.

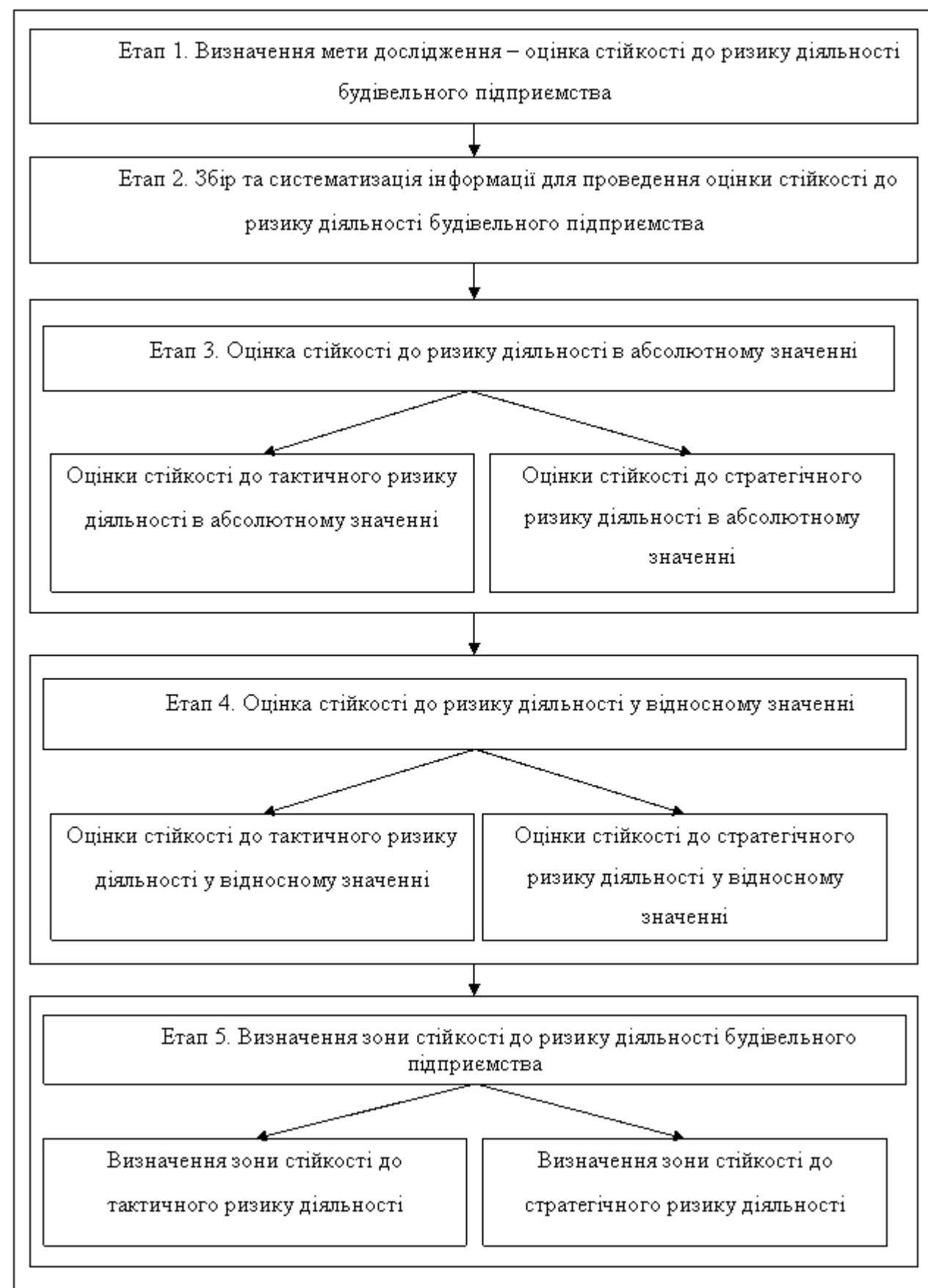

Рис. 2. Оцінка стійкості до ризику діяльності будівельного підприємства.

Особливу увагу слід звернути на спеціалізацію будівельного підприємства, оскільки в залежності від того, які об'єкти воно буде визначатися його споживач.

Інформаційною основою при цьому можуть слугувати дані Державної та регіональних служб статистики України, дані отримані за результатами соціологічних опитувань, опитувань експертів та ін.

Моніторинг внутрішнього середовища будівельного підприємства передбачає аналіз стану та особливостей господарської діяльності підприємства і виходячи з цього виділення факторів ризику внутрішнього походження.

За інформаційну базу можуть прийматися дані первинної документації, бухгалтерської та фінансової звітності, дані, отримані зі стандартизованих поросних листів та персональних інспекційних відвідувань відділів підприємства та ін.

На основі отриманих результатів, використовуючи методи кореляційно-регресійного аналізу, будуються моделі залежності тактичного та стратегічного ризиків діяльності будівельних підприємств від найбільш впливових факторів ризику, за допомогою яких може бути визначена сума ризику діяльності отриманого за рахунок кожного з факторів ризику конкретним підприємством.

Наступними етапами є визначення стійкості до ризику діяльності будівельного підприємства в абсолютному та відносному вираженні (до тактичного та стратегічного ризиків діяльності).

Стійкість до тактичного ризику діяльності будівельного підприємства в абсолютному вираженні може бути розрахована за формулою 1:

$$r_{R_{Ta}} = R_{Ta} - R_{Ta}^{кер} \quad , \quad (1)$$

де $r_{R_{Ta}}$ – стійкість до тактичного ризику діяльності будівельного підприємства в абсолютному вираженні, грн.;

R_{Ta} – тактичний ризик діяльності будівельного підприємства в абсолютному вираженні, грн.;

$R_{Ta}^{кер}$ – сума тактичного ризику діяльності будівельного підприємства в абсолютному вираженні, спричинена внутрішніми факторами ризику, грн.;

При цьому сума тактичного ризику діяльності будівельного підприємства в абсолютному вираженні, спричинена внутрішніми факторами ризику визначається за формулою 2:

$$R_{Ta}^{кер} = \sum_{i=1}^n R_{Ta}^{кер_i} \quad (2)$$

де $R_{Ta}^{кер_i}$ – сума тактичного ризику діяльності будівельного підприємства в абсолютному вираженні, спричинена і-тим внутрішнім фактором ризику, грн.;

n – кількість внутрішніх факторів ризику.

За аналогічними формулами розраховується стійкість до стратегічного ризику діяльності будівельного підприємства в абсолютному вираженні (формула 3,4).

$$r_{R_{Ca}} = R_{Ca} - R_{Ca}^{кер} \quad (3)$$

де $r_{R_{Ca}}$ – стійкість до стратегічного ризику діяльності будівельного підприємства в абсолютному вираженні, грн.;

R_{Ca} – стратегічний ризик діяльності будівельного підприємства в абсолютному вираженні, грн.;

$R_{Ca}^{кер}$ – сума стратегічного ризику діяльності будівельного підприємства в абсолютному вираженні, спричинена внутрішніми факторами ризику, грн.;

$$R_{Ca}^{кер} = \sum_{i=1}^n R_{Ca}^{кер_i} \quad (4)$$

де $R_{Ca}^{кер_i}$ – сума стратегічного ризику діяльності будівельного підприємства в абсолютному вираженні, спричинена і-тим внутрішнім фактором ризику, грн.;

n – кількість внутрішніх факторів ризику.

Стійкість до ризику діяльності будівельного підприємства (тактичного та стратегічного) у відносному вираженні може бути обчислена за такими формулами (формули 5,6):

$$r_{R_{Tв}} = r_{R_{Ta}} \cdot R_{Ta} \quad (5)$$

де $r_{R_{Tв}}$ – стійкість до тактичного ризику діяльності будівельного підприємства у відносному вираженні.

$$r_{R_{Cв}} = r_{R_{Ca}} \cdot R_{Ca} \quad (6)$$

де $r_{R_{Cв}}$ – стійкість до стратегічного ризику діяльності будівельного підприємства у відносному вираженні.

Останнім етапом є визначення зони стійкості до ризику діяльності будівельного підприємства.

В таблиці 1 наведені можливі діапазони значень стійкості до ризику діяльності і відповідні цим значенням зони стійкості.

Тож в залежності від отриманих результатів оцінки стійкість до ризику діяльності будівельного підприємства може потрапити до однієї з наступних зон:

- зона абсолютної стійкості;
- зони високої стійкості;
- зона допустимої стійкості;
- зона низької стійкості;
- зона абсолютної нестійкості.

Охарактеризуємо кожну з них.

Для зони абсолютної стійкості характерне отримання підприємством виграшу за рахунок неконтрольованих факторів ризику за строк тактичного (стратегічного) ризику.

Оскільки ця ситуація є сприятливою для підприємства і не несе ніякої загрози, то ризик може вважатися абсолютно прийнятним.

Зоні високої, допустимої та низької стійкості відповідає таке становище, коли доля втрат від неконтрольованих факторів ризику становить від 0 до 33%; від 34 до 66% та від 67 до 100% від загальних отриманих підприємством за строк тактичного (стратегічного) ризику втрат відповідно.

По мірі того, як збільшується доля втрат отриманих від неконтрольованих факторів ризику зменшується його прийнятність для підприємства. Отже в цій ситуації виділяємо прийнятний, достатньо прийнятний і неприйнятний ризик.

Зона абсолютної нестійкості характеризується втратами, отриманими підприємством за строк тактичного (стратегічного) ризику лише за рахунок неконтрольованих факторів.

Таблиця 1. Зони стійкості до ризику діяльності

Значення $r_{R_T(абоС)}_a$	Значення $r_{R_T(абоС)}_a$		Зона стійкості до ризику діяльності	Прийнятність ризику діяльності
	Діапазон значень	Інтерпретація значень		
менше нуля	менше 0	в скільки раз виграш, отриманий за рахунок неконтрольованих факторів ризику перевищує (або є меншим) в порівнянні з загальними втратами, отриманими підприємством за строк тактичного (стратегічного) ризику	зона абсолютної стійкості	ризик абсолютно прийнятний
	від 0 до 1	доля виграшу, отриманого підприємством за рахунок неконтрольованих факторів ризику, в загальній сумі виграшу підприємства за строк тактичного (стратегічного) ризику		
більше нуля	від 0 до 0,33	доля втрат, отриманих підприємством за рахунок неконтрольованих факторів ризику, в загальній сумі втрат підприємства за строк тактичного (стратегічного) ризику складає від 0 до 33%	зона високої стійкості	ризик прийнятний
	від 0,34 до 0,66	доля втрат, отриманих підприємством за рахунок неконтрольованих факторів ризику, в загальній сумі втрат підприємства за строк тактичного (стратегічного) ризику складає від 34 до 66%	зона допустимої стійкості	ризик достатньо прийнятний
	від 0,67 до 1	доля втрат, отриманих підприємством за рахунок неконтрольованих факторів ризику, в загальній сумі втрат підприємства за строк тактичного (стратегічного) ризику складає від 67 до 100%	зона низької стійкості	ризик неприйнятний
	менше 0	в скільки раз втрати, отримані за рахунок неконтрольованих факторів перевищують або є меншими в порівнянні з загальним виграшем, отриманим підприємством за строк тактичного (стратегічного) ризику	зона абсолютної нестійкості	ризик абсолютно неприйнятний

Подібне становище є найбільш загрозливим для підприємства, оскільки на отримані втрати воно взагалі впливати не може, що говорить про те, що ризик є абсолютно неприйнятним.

Висновки. Підсумовуючи, слід зауважити, що у статті запропонований методичний підхід до оцінки стійкості до ризику будівельного підприємства, який дає змогу виміряти вплив неконтрольованих факторів ризику на стратегічний і тактичний ризики діяльності.

У рамках підходу було виділено наступні зони стійкості до ризику: зона абсолютної стійкості, зони високої, допустимої і низької стійкості та зона абсолютної нестійкості до ризику. В залежності від зони у яку потрапляє значення розрахованої стійкості до ризику діяльності обґрунтовано прийнятність ризику. Отже стійкість до ризику діяльності може слугувати критерієм прийнятності ризику.

Література

1. Балабанов И.Т. Финансовый менеджмент. / И.Т. Балабанов. — М.: Финансы и статистика, 1994. — 224с.
2. Вітлінський В.В. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / В.В. Вітлінський, П.І. Верченко. — К.: КНЕУ, 2000. — 292 с.
3. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія. / В.В. Вітлінський, Г.І.Великоіваненко. — К.: КНЕУ, 2004. — 480с.
4. Гранатуров В.М. Аналіз підприємницьких ризиків: проблеми визначення, класифікації та кількісної оцінки: монографія / В.М. Гранатуров, І.Б. Литовченко, С.К. Харічков. — [за наук.ред. В.М. Гранатурова]. — Одеса; ІПРЕЕД, 2003. — 357с.
5. Иода Е. В. Управление предпринимательскими рисками: монография. /Е.В. Иода, Ю.В. Иода, Л.Л. Мешкова, Е.Н. Болотина. — Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2002. — 243с.
6. Івченко І.Ю. Економічні ризики: мультимедійний підручник/ І.Ю. Івченко. — К.: «Центр навчальної літератури», 2004. — 304с.
7. Райзберг Б.А. Предпринимательский риск (система оценок). / Б.А. Райзберг // Приборы и системы управления. — 1991. — № 9. — С. 1—7.
8. Сараєва І.М. Системне моделювання процесу ідентифікації підприємницьких ризиків: монографія./ І.М. Сараєва. — Одеса: Фенікс,2008. — 208с.
9. Устенко О.Л. Теория экономического риска: монография. / О.Л. Устенко. — К.:МАУП, 1997. — 164с.
10. Турко М.О. Підхід до оцінки ризику діяльності будівельного підприємства. / М.О. Турко // Економічний форум: науковий журнал. — Луцьк: Луцький національний технічний університет, 2012. — №3. — С. 333-342.
11. Толковый словарь русского языка: в 4 т. / [Под ред. Д. Н. Ушакова]. — Т. 1-4. — М.: «Просвещение», 2000. — 864с.

Стаття надійшла до редакції 18.10.2012 р.